

Uloga obitelji u poticanju socijalne i emocionalne kompetencije djece

Šlogar, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:623129>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

ANA ŠLOGAR

DIPLOMSKI RAD

**ULOGA OBITELJI U POTICANJU SOCIJALNE I
EMOCIONALNE KOMPETENCIJE DJECE**

ZAGREB, RUJAN 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Ana Šlogar

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Uloga obitelji u poticanju socijalne i emocionalne kompetencije djece

MENTOR: prof. dr. sc., Anka Jurčević-Lozančić

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OBITELJ KAO ODGOJNA ZAJEDNICA.....	2
3. POVIJESNI POGLED NA OBITELJ I NJENE ZNAČAJKE.....	4
3.1. STAROGRČKA OBITELJ	5
3.2. STARORIMSKA OBITELJ.....	5
3.3. REVOLUCIJE I PROMJENE U OBITELJI	5
4. SUVREMENA OBITELJ I NJENE ZNAČAJKE	7
4.1. JEDNORODITELJSKE OBITELJI	8
4.2. RAZVEDENE OBITELJI	9
4.3. OBITELJI S POSVOJENOM DJECOM	10
4.4. ISTOSPOLNE OBITELJI.....	11
5. POSEBNOSTI ISTRAŽIVANJA U PODRUČJU OBITELJSKE PEDAGOGIJE – OD KVANTITATIVNOG KA KVALITATIVNIM ISTRAŽIVANJIMA	12
5.1. KVALITATIVNA NASPRAM KVANTITATIVNIH ISTRAŽIVANJA.....	12
5.2. ANALIZA ZNANSTVENIH ISTRAŽIVANJA OBITELJI.....	13
6. PROFESIONALNA KARIJERA I RODITELJSTVO	25
7. PROFESIONALIZAM ODGOJITELJA I PARTNERSTVO S RODITELJIMA.....	29
8. ZAKLJUČAK	31
LITERATURA.....	33

Sažetak

Jedna od najdugovječnijih institucija je obitelj. U njoj počinje ljudski razvoj te je prva i najvažnija „stepenica“ u procesu socijalizacije djeteta. Od početka djetetovog života važni su obiteljski odnosi koji čine daljnji temelj u poticanju socijalne i emocionalne kompetencije djece. Svojem odgojem u kojem je prisutna toplina, ljubav, razumijevanje, ali isto tako i određena razina nadzora, roditelji svoje dijete usmjeravaju na socijalnu interakciju s okolinom koja je od iznimne važnosti za djetetov život.

Ključne riječi: obitelj, dijete, socijalna i emocionalna kompetencija

Summary

One of the longest-living institutions is a family. It begins with human development and is the first and most important step in the socialization process of the child. Since the start of the child's life, family relationships are important that form a further foundation in fostering a child's social and emotional competence. With its upbringing with heat, love, understanding, but also a certain level of supervision, parents focus their child on social interaction with the environment which is of paramount importance to the child's life.

Keywords: family, child, social and emotional competence

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je *Uloga obitelji u poticanju socijalne i emocionalne kompetencije djece*. Tijekom školovanja i kroz moje osobno iskustvo odgojitelja koji radi u predškolskoj ustanovi, pokazalo se da je obitelj ta koja čini temelj za razvoj djeteta. Obitelj je odgojna sredina u kojoj dijete stječe svoja prva životna iskustva i spoznaje. Potaknuta time željela sam pisati upravo o ovoj temi te istražiti i analizirati kvantitativna i kvalitativna istraživanja koja su provedena i vezana za obitelj i kompetencije djece što je u konačnici i cilj ovog rada.

U prvom poglavlju prikazat će se obitelj kao odgojna zajednica te će se dati definicija pojma obitelji sa stajališta različitih autora, kao i definicija pojma odgoj. U sljedećem poglavlju govorit će se o povijesnom pogledu na obitelj i njene značajke, odnosno o promjenama obitelji kroz povijest. Nakon povijesnog pregleda spomenut će se suvremena obitelj i njene značajke, izazovi s kojima se ona susreće te neke vrste suvremene obitelji, među kojima danas najviše polemike i rasprave izaziva istospolna obitelj. Kada govorimo o roditeljstvu, naročito u suvremenom pogledu, neizbježno je ne spomenuti i zaposlenost roditelja, odnosno njihove karijere i utjecaj na obitelj.

Glavni dio rada čine posebnosti istraživanja u području obiteljske pedagogije – od kvantitativnog ka kvalitativnim istraživanjima. Ovdje će se prikazati analiza znanstvenih članka i provedenih istraživanja koja se odnose na obitelj, roditeljstvo, dijete i razvoj njegovih kompetencija.

U radu će se govoriti o profesionalnoj karijeri, odnosno zaposlenosti roditelja te kako ona utječe na obitelj i samo roditeljstvo, uključujući rezultate različitih provedenih istraživanja.

Također, predmet ovog rada je i profesionalizam odgojitelja i njegovo cjeloživotno obrazovanje koje ima veliku ulogu u razvoju uspješnog i kvalitetnog partnerstva s roditeljima, a s ciljem razvoja emocionalne i socijalne kompetencije kod djece.

2. OBITELJ KAO ODGOJNA ZAJEDNICA

Obitelj je jedna od najdugovječnijih institucija. U uvodu *Konvencije o pravima djeteta* obitelj se ističe kao zajednica koja je najpoželjnija za razvoj djeteta. Ona je prvi i nezaobilazni odgojni čimbenik. Niti jednom drugom sredinom ne može se zamijeniti uloga obitelji u razvoju djeteta.

Postoji mnogo različitih definicija obitelji. Maleš, Milanović i Stričević (2003) obitelj tumače kao odgojnu zajednicu roditelja i djece zasnovanu na međusobnom uvažavanju i emocionalnim vezama, a karakteriziranu zajedničkim stanovanjem i ekonomskom kooperacijom njezinih članova. Prema Stevanoviću (2000), obitelj je institucija koja je stara koliko i sam ljudski rod te joj se forma oblikuje prema uvjetima života koji prevladava na određenom mjestu i u određenom vremenu. Golubović (1981) smatra da je obitelj društvena grupa, više društvena i kulturna nego biološka jedinica, koja je podređena društvenim pravilima i propisima te ima društvene ciljeve i funkcije. Prema Ljubetić (2007), obitelj je univerzalna ljudska zajednica i neizbježan dio ljudskog društva. Za Julla (1995) obitelj je najstarija ljudska institucija koja je pod neprestanim predmetom rasprava.

„Obitelj je prva životna skupina kojoj pripadamo; ona je više od zbroja pojedinaca koji dijele jedinstven fizički i psihosocijalni prostor. Obitelj je prirodni socijalni sustav koji ima svoju strukturu, funkcije, pravila, uloge, načine komuniciranja, načine suočavanja s problemima i njihovim rješavanjem. Obitelj je organizirani koherentni sustav determiniran svojom strukturom“ (Štalekar, 2010: 243).

Iz navedenih različitih definicija može se zaključiti da je obitelj temeljna životna zajednica svakog pojedinca koja predstavlja prvu odgojnu sredinu. Dijete najveći dio vremena provodi u obitelji, a članovi obitelji su mu prvi skrbnici i odgojitelji. U obitelji stječe svoje prve radosti, iskustva i doživljaje. Najznačajnije što dijete u obitelji dobiva su emocionalni odnosi koji su temeljeni na privrženosti i ljubavi između njega i roditelja te individualan pristup samoj djetetovoj ličnosti. U obitelji, u odnosu s roditeljima, dijete stječe sigurnost, povjerenje i razvija osjećaj pripadnosti. Sigurnost i ljubav koju dijete dobije u obitelji je nešto što ga prati čitav život.

Od davnina je poznato da je najvažnija zadaća obitelji odgoj djece. Poruke brojnih autora su kako su roditelji temelj društva koji odgajaju dijete i provode prvu socijalizaciju. Tradicionalno shvaćanje obitelji je da se u njoj dijete razvija moralno

čime stječe životna iskustva i uči se razlikovati dobro od zla, usvaja običaje, prihvaća načine i razvija navike kulturnog ponašanja. Obitelj utječe i na kulturološku pripadnost svoje djece, razvija kod djece osjećaj identiteta uz istodobno prihvaćanje drugih kultura i naroda.

„Roditelji su prva društvena jezgra koja odgaja dijete i provodi prvu socijalizaciju. Obitelj jedina može pružiti blisko, neposredno, intimno, osjećajno i ljubavljivo prožeto ozračje koje je toliko potrebno mladom biću kako bi se nesmetano razvilo u zrelu i moralnu ličnost“ (Rosić, 2005: 97-98).

Odgajanje se odvija u ljudskoj zajednici, odnosno obiteljskoj zajednici i društvu. Ono je društveno uvjetovano jer zavisi od ljudskog društva te ovisi o kvaliteti roditeljskog bavljenja djecom.

„Odgajanje je dinamičan proces, izložen stalnim kvantitativno-kvalitativnim promjenama. Ono se uvijek ostvaruje pomoću određenih sadržaja, sredstava i metoda. Zasniva se na ljudskoj (personalnoj) i tehničkoj (apersonalnoj) komunikaciji aktivnih subjekata. Bez odgoja društvo ne bi moglo razvijati, niti bi odgoj bilo bez društva. Ono je stalna i bitna društvena kategorija. Obiteljski odgoj je društveno uvjetovan“ (Stevanović, 2000: 20).

Socijalni svijet svakog djeteta čini njegova obitelj, te je kvaliteta unutar obiteljskih odnosa važna za zdrav i cjelovit razvoj djeteta. Općenito, dok je u tradicionalnim obiteljima odgoj djece najčešće vezan za užu obitelj, kod suvremenih obitelji prisutan je trend suradnje obitelji i odgojno-obrazovnih institucija u društvu za sveobuhvatniji razvoj djeteta. Uvidom u literaturu iz područja obiteljske pedagogije, vidljivo je da postoji velik broj teorija koje naglašavaju da je obitelj prva i najvažnija odgojna sredina djeteta u kojoj razvija svoju osobnost, stječe nova znanja, iskustva i vrijednosti. Djeca najčešće gledaju na svijet kroz prizmu obiteljskog odgoja.

3. POVIJESNI POGLED NA OBITELJ I NJENE ZNAČAJKE

Društvo je izloženo stalnim promjenama koje ponajviše djeluju na samog čovjeka, a samim time su odgoj i obitelj također pod utjecajem tih promjena. Tijekom povijesti obitelj je doživljavala mnoge promjene u strukturi. Iako se povijesno obitelj mijenja, njena uloga u odgoju djece oduvijek je bila primarna. Benvin (1972) naglašava kako je obitelj opisana na prvim stranicama Biblije (Post 1-2), da je univerzalna i da unatoč različitim oblicima u prošlosti je imala istu ulogu kao i danas. Najčešće se obitelj javlja kao monogamna ili jednobračna zajednica koja je poznata svim kulturama i danas prevladava većinom u svim zajednicama. Osim monogamne obitelji, javlja se i poligamna koja je zasnovana na braku jednog muškarca s više žena, dok se u rijetkim slučajevima javlja i poliandrijska obitelj, odnosno obitelj jedne žene i više muškaraca. U povijesti se javljala i incestna obitelj, obitelj koja je zasnovana između brata i rođene sestre, a koja je bila uobičajena kod nekih naroda u aristokratskim i kraljevskim obiteljima. Janković (2008) ističe kako se veličina obitelji mijenjala kroz povijest. Tako prema autoru razlikujemo: malu ili nuklearnu, odnosno industrijsku obitelj; veliku ili proširenu koja se odnosi na selo i poljoprivredu te rodovsku obitelj.

Benvin (1972) razlikuje patrijarhalnu, matrijarhalnu i samostalnu obitelj prema osobi koja vodi i predstavlja svoju obitelj. U patrijarhalnim obiteljima glavnu ulogu ima otac ili djed, u matrijarhalnoj je glava obitelji majka, dok se samostalna obitelj zasniva na partnerskom odnosu i predstavlja sintezu patrijarhalne i matrijarhalne obitelji. Samostalnu obitelj čine muž i žena koji žive sa svojom djecom. Navedena obitelj u suvremenoj kulturi sve više prevladava.

Kada govorimo o obitelji u povijesti kršćanske ere prema Benvinu (1972), susrećemo se s grčkom i rimskom obitelji gdje su prisutna dva tipa, veća i manja obitelj. Veća obitelj je ona koja je utemeljena na zajedničkom podrijetlu u kojoj su članovi povezani različitim vezama. Manje obitelji su roditelji i njihova djeca, a ponekad im se pridruže djedovi, nećaci i stričevi.

Iako se obitelj kao zajednica spominje od postanka ljudskog roda, o strukturi obitelji prvi se put počinje govoriti u vrijeme stare Grčke i Rima.

3.1. STAROGRČKA OBITELJ

U grčkim obiteljima oženjeni sinovi su ti koji ostaju u očevoj kući, a otac je taj koji je glava kuće i gospodar je žene i djece. On ima pravo na život i smrt svoje djece. Žena se ne udaje ako ona to ne želi i od strane muških članova obitelji poštovana je. Atenjani nisu nalazili mnogo zadovoljstva u obiteljskom životu, bitniji su im bili politički život, poslovna putovanja i trgovina. U Ateni je položaj žene bio jako loš te se ona nije smatrala građankom, nego se ubrajala u žitelje bez ikakvih građanskih prava. Do postojanja ravnopravnosti muža i žene dolazi u helenističkom vremenu. Od poznatih grčkih filozofa jedino je Aristotel pridavao obitelji veliku važnost i smatrao je da je društvo bez obitelji nezamislivo (Benvin 1972).

3.2. STARORIMSKA OBITELJ

Prema Benvinu (1972) stari Rim je također kao i Grčka poznavao veće i manje obitelji. U staro doba u rimskoj je obitelji otac bio taj koji je imao glavnu riječ i imao potpunu vlast nad svime. On je odlučivao o tome hoće li dijete zadržati, odbaciti, prodati ili ga ubiti. Kao i dijete, mogao je odbaciti i ženu ne navodeći za to razloge. U njihovim obiteljima žena je bila podređena mužu, vladala je vjernost dok se obitelj nije počela mijenjati iznutra odlascima očeva i sinova u rat i trgovanja.

3.3. REVOLUCIJE I PROMJENE U OBITELJI

Velike promjene u obitelj donijela je Industrijska revolucija tijekom 18. i 19. stoljeća. „Industrijska revolucija mijenja mnoge ekonomske i socijalne odnose koji su prevladavali do tada, te se stvaraju uvjeti koji ne ohrabruju dotadašnju stereotipnu sliku obitelji kao oca koji radi i majke koja je kod kuće“ (Rosić, Zloković, 2002: 13). Njenom pojavom zaposlenost, koja se do tada odvijala na selima, seli u velike gradove i tvornice. Samim time, mijenja se i obiteljski život gdje članovi obitelji napuštaju svoje domove kako bi mogli ekonomski doprinijeti svojoj zajednici. Promjenom koja se događa, članovi obitelji provode sve manje vremena zajedno i određene ustanove preuzimaju neke obiteljske funkcije. U ovom vremenu slabi uloga očeva, a jača majčinska uloga u obitelji. Vrijeme velike ekonomske krize i Drugog svjetskog rata donijelo je novo slabljenje obiteljske zajednice. Mnogi očevi su ostali bez posla ili su odlazili u rat, a majke su bile te koje su preuzele važnu ulogu u obitelji.

Nove promjene za društvena kretanja i obiteljske živote donosi 20. stoljeće. Majke se odlučuju na ulogu majke i poslovne žene, a brigu za djecu preuzimaju profesionalci koji su za to plaćeni. Javlja se veliki porast broja rastava braka i obitelji u kojoj je samo jedan roditelj. To dovodi do toga da se djeca moraju prilagođavati institucionalnom i obiteljskom životu (Ljubetić, 2006).

4. SUVREMENA OBITELJ I NJENE ZNAČAJKE

Jurčević-Lozančić (2005) govori o tome kako suvremena obitelj doživljava promjene koje su vidljive u životu pojedinca, ali i društva. Promjene koje se događaju u suvremenoj obitelji uvjetovane su širim društvenim promjenama, višom razinom obrazovanja roditelja, promjenama vrijednosnog sustava i višom razinom individualnosti djeteta. Današnja suvremena obitelj je jednogeneracijska ili dvogeneracijska te samostalno egzistira, za razliku od tradicionalne obitelji koja je bila višegeneracijska. Prema navedenoj autorici, uspješan obiteljski odgoj ovisi i o psihičkoj, socijalnoj i moralnoj zrelosti roditelja, njihovom pedagoškom osjećaju i razini pedagoške kulture.

Ljubetić (2007) smatra kako je jedno od temeljnih obilježja suvremene obitelji njena strukturalna raznolikost. Globalna društvena klima danas na obitelj ima velik utjecaj, obitelj se sve više prepušta utjecaju okoline, stilu života koji je postao ubrzan i podjeli uloga te odgovornosti. Maleš (2012) navodi da se tradicionalne obiteljske vrijednosti zanemaruju, muškarci i žene teže napredovanju na profesionalnom planu te im je važna materijalna stabilnost. Djeca više nisu isključivo pod utjecajem odgoja i odgojnih metoda svojih roditelja, baka i djedova. Uključivanje institucija u odgojni proces svakako utječe i na promjene u stavovima roditelja o odgoju i samoj njegovoj kvaliteti.

U suvremenoj obitelji dijete je ravnopravni član koji ima pravo na vlastito izražavanje, djelovanje, od obitelji dobiva određene ideje te osnovna i temeljna pravila ponašanja. Naglasak se u suvremenoj obitelji stavlja na komunikaciju, brigu za dijete i uvođenje životnih sadržaja koji su kvalitetni. Jurčević-Lozančić (2005) ističe kako je u svemu tome važno da su i otac i majka podjednako uključeni u odgoj djeteta. U suvremenoj obitelji djetetu se pristupa kao individualnom biću, osobi koja ima svoje potrebe, želje, mogućnosti, sposobnosti i kao osobi koja je kompetentna. Iz tih razloga autorica govori o dječjoj participaciji koja uključuje mijenjanje naglaska u istraživačkim metodama s istraživanja nad djecom na istraživanja s djecom, posebice kvalitativnim istraživanjima s djecom.

Izloženost suvremene obitelji masovnim medijima, a isto tako i svojevrsnoj krizi koja se očituje u manjku komunikacije, odgovornosti i otuđenju članova, česta je tema današnjice. Ljubetić (2006) smatra da su osnovna obilježja suvremenih obitelji:

utemeljenost većine života na elektroničkom planu, veliki broj nestalnih fizičkih, društvenih ili simboličkih veza, potreba za prikupljanjem i obradom apstraktnih podataka, mogućnost izbora, čuvanje privatnosti, neobavezujuće sudjelovanje u raznim aspektima društvenog života, mijenjanje identiteta s nepovezanim obveznim i neobveznim društvenim ulogama i usmjerenost na relativne pluralističke vrijednosti.

4.1. JEDNORODITELJSKE OBITELJI

Samohrani roditelji su posebno osjetljiva društvena skupina. Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović (2003) ističu da sama definicija samohranog roditelja ovisi o tome što se podrazumijeva pod riječi „samohran“, a opravdanijim nazivom smatraju izraz „roditelji samci“. To su roditelji koji sami, bez pomoći drugog roditelja brinu i skrbe o djetetu, a neki od razloga za to su: razvod, smrt drugog roditelja ili izvanbračna trudnoća. Stevanović (2000) za nepotpune jednoroditeljske obitelji kaže da se najčešće sastoje od majke i djece jer prilikom razvoda braka u najvećem broju slučajeva djeca se dodjeljuju majci. U odgoju svaki roditelj ima svoju odgojnu ulogu te se u jednoroditeljskim obiteljima, osobito u djetetovoj mlađoj školskoj dobi, to može negativno odraziti na dijete. Važno je da dijete ni u jednom pogledu ne osjeti nedostatak jednog od roditelja.

Prema Raboteg-Šarić i sur. (2003) samohrani roditelji izloženi su većim naporima kako na poslu tako i kod kuće. Na radnom mjestu okolina često pokazuje nerazumijevanje zbog bolovanja, nemogućnosti prekovremenog rada ili primjerice odlazaka na poslovna putovanja. Ovi roditelji, uz sve brige, često zaboravljaju na svoj osobni razvoj te se moraju nositi s predrasudama okoline koje dovode i do stigmatiziranja djece. U društvu nije dovoljno razvijena osjetljivost za potrebe i probleme jednoroditeljske obitelji te samim time često izostaje odgovarajuća pomoć. No, osim negativnih strana jednoroditeljskih obitelji, postoje i neke pozitivne.

„Često se zanemaruju neke pozitivne strane jednoroditeljskih obitelji kao što su veće razumijevanje između roditelja i djece, odgovornost djece u preuzimanju poslova u kućanstvu, uloga djece kao izvora podrške roditeljima, veća usmjerenost roditelja na djecu zbog prestanka sukoba s partnerom, zajedničko odlučivanje s djetetom i slično“ (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003: 48).

Ove obitelji često se znaju s vremenom pretvoriti u rekonstruirane obitelji, odnosno u obitelji u kojima je samo jedan roditelj biološki. Riječ je o obiteljima u kojima postoje poočim ili pomajka, a ona djeca koja su u ovim obiteljima nemaju zajednička oba roditelja. Grgec Petroci, Lacković i Maleš (2012) navode da rekonstruirane obitelji mogu biti zbunjujuće za dijete koje ih može odbijati prihvatiti. Problem koji se često javlja je neprihvatanje novog partnera i njegove djece ako ona postoje. Kako bi se spriječilo da novo okruženje u kojem se obitelj nađe negativno utječe na nju, važno je ostvariti izravnu komunikaciju kroz koju će se na primjeren način djeci objasniti situacije i promjene u kojima će se naći.

4.2. RAZVEDENE OBITELJI

U suvremenom svijetu sve je više prisutan fenomen razvoda braka o kojem govori i Stevanović (2000). Brak kao institucija puno je slobodniji nego što je to bilo prije, na njega se danas gleda kao na trajnu ljubav partnera, supružnika, na njihovo dugoročno međusobno razumijevanje, pomoć i toleranciju. Ukoliko sve navedeno nestane jedan od supružnika može zatražiti razvod braka i bez pravnih posljedica napustiti vezu.

Obiteljski zakon Republike Hrvatske u članku 47. navodi da brak prestaje smrću bračnog druga, poništajem, razvodom ili proglašenjem nestalog bračnog druga umrlim. Također, ono što je važno je to da brak prestaje poništajem ili razvodom tek onda kada je donesena pravomoćna odluka suda. Pravo na tužbu radi razvoda braka od strane muža nije moguće provesti za vrijeme trudnoće žene i dok njihovo dijete ne navrší godinu dana života (<https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>). Kod razvoda se djeca mogu dodijeliti jednom od roditelja. U nekim slučajevima se stalna skrb i odgoj djece dijele na oba roditelja, a u slučajevima gdje su djeca kod jednog roditelja, drugi roditelj je obvezan pomoći i svakodnevno nadzirati skrb i odgoj djece. Ono što ističe Stevanović (2000) je da trebamo biti svjesni da razdvojena djeca najviše pate i trpe zbog međusobne podvojenosti svojih roditelja, braće i sestara. Navedeni autor spominje kako postoje i primjeri gdje roditelji i nakon razvoda zadržavaju prijateljske odnose, kontaktiraju jedan s drugim te si međusobno pomažu. Važno je djeci omogućiti druženje, zajednički život i međusobni kontakt kad to prilike dozvole.

O tome kako se djeca osjećaju u svemu tome Grozdanić (2000) ističe da je osjećaj napuštenosti uvijek prisutan, tugovanje može trajati neko vrijeme, potrebna im je prilagodba na novu situaciju i novi način života. Također, ističe da prilagodba djeteta na razvod najviše ovisi o dobi djeteta i spolu. Dijete predškolske dobi nije u stanju shvatiti razloge odlaska jednog od roditelja i osjećaju se kao da gube ljubav roditelja. Djeca u dobi od 6 do 8 godina mogu razumjeti razvod, ali ne i zašto je do njega došlo, dok starija djeca od 9 do 12 godina shvaćaju zašto je do razvoda došlo.

4.3. OBITELJI S POSVOJENOM DJECOM

Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta koje nema odgovarajuću roditeljsku skrb čime se stvara odnos koji je trajan između roditelja i djeteta. Ono je dugotrajan proces koji sa sobom nosi odgovornost i obveze. Blažeka Kokorić i Birosavljević (2015) ističu da roditelji prvo prolaze procjenu centra za socijalnu skrb koji na temelju različitih podataka o njima određuje mogu li postati potencijalni posvojitelj. Nadalje, roditelji se usklađuju s djetetovim dosadašnjim načinom života, određenim karakteristikama i navikama. Stevanović (2000) kaže da je posvojeno dijete adoptivno dijete koje uzima neki bračni par. Najčešće su ti parovi bez djece i žele svoju ljubav dati drugom djetetu u nedostatku vlastitog.

„Bračni parovi zajedno s posvojenim djetetom čine adoptiranu obitelj. Najveći uspjeh u odgoju adoptivnog djeteta može se postići ako ga bračni par prihvati u predškolskoj dobi. Takva djeca preuzimaju prezime novih roditelja koji na tu djecu prenose sve obveze i prava kao da su u pitanju njihova rođena djeca“ (Stevanović, 2000: 228).

Spomenuti autor ističe kako su usvojitelji obično dobro situirane osobe, srednjih godina koje su provjerenog zdravstvenog i mentalnog statusa. Izrazito je važno da su posvojitelji topli prema djetetu, da su tolerantni prema porijeklu djeteta kao i njegovim biološkim roditeljima te da prihvaćaju svoju ulogu, ulogu posvojitelja. Najčešće se usvajaju djeca iz domova za napuštenu djecu, ali isto tako i od roditelja koji se nisu u mogućnosti brinuti za svoju djecu ekonomski ili onih koji se prema djeci nemarno odnose. Postupak posvojenja djeteta provodi Centar za socijalnu skrb.

4.4. ISTOSPOLNE OBITELJI

U današnje vrijeme sve se više spominje ova vrsta suvremene obitelji. Istospolne obitelji su obitelji koje se susreću s najviše predrasuda od strane društva u kojem se nalaze. Brajša-Žganec, Lopižić i Penezić (2014) istospolnu obitelj definiraju kao zajednicu u kojoj su roditelji osobe istog spola, dvije ženske, dvije muške ili transrodne osobe. Homoseksualne osobe imaju seksualnu te emotivnu privlačnost prema istom spolu. Mogu stvoriti obitelj putem posvojenja, surogat majčinstva, potpomognutom oplodnjom ili ako je jedan od partnera u heteroseksualnoj vezi imao dijete.

U Republici Hrvatskoj prema Zakonu o životnom partnerstvu osoba istog spola u članku 2., životno partnerstvo smatra se zajednicom obiteljskog života dvije osobe koje su istog spola, sklopljenom pred određenim nadležnim tijelom u skladu s odredbom navedenog Zakona. Zasniva se na načelima ravnopravnosti, međusobnom pomaganju, međusobnom poštovanju dostojanstva i uvažavanju životnih partnera što je navedeno u članku 6. istog Zakona. Zabranjeno je nasilje, diskriminacija na temelju sklopljenog životnog partnerstva, rodnog identiteta i seksualne orijentacije. Kada govorimo o djeci, spomenuti Zakon kaže da životni partner roditelja djeteta može ostvariti roditeljsku skrb o djetetu, a odluke važne za dijete može donositi uz pristanak roditelja i djeteta. Različita istraživanja koja spominje Ljubetić (2006) pokazala su da su djeca istospolnih obitelji tolerantnija, da se uče suosjećati i poštivati u odnosu na multikulturalno okruženje u kojem drugi žive, da se obitelji temelje više na ljubavi, slobodi izbora i samoodređenju nego na biološkim odnosima.

Može se reći da suvremeni trenutak življenja podrazumijeva nastojanje različitih obiteljskih struktura da se lagano prihvate. Jedna od zadaća obiteljske pedagogije je izaći iz tradicijskog nasljeđa koje se još uvijek fokusira na idealnu dvoroditeljsku obitelj (a tek u novije vrijeme i na jednoroditeljsku, uglavnom majčinsku obitelj). Navedeno podrazumijeva razumjeti obitelj u procesima stalnih promjena.

5. POSEBNOSTI ISTRAŽIVANJA U PODRUČJU OBITELJSKE PEDAGOGIJE – OD KVANITITATIVNOG KA KVALITATIVNIM ISTRAŽIVANJIMA

5.1. KVALITATIVNA NASPRAM KVANTITATIVNIH ISTRAŽIVANJA

Obiteljskim odgojem bavi se obiteljska pedagogija. Riječ je o znanstvenoj disciplini čiji je predmet istraživanja i unapređivanja odgoj u obitelji od rođenja djeteta i tijekom cijelog razdoblja u kojem obitelj ima utjecaj na dijete, tj. mladog čovjeka. Obiteljska pedagogija je grana pedagogijske znanosti koja pedagoški osmišljava i osvjetljava odgojni proces u specifičnim uvjetima obiteljskog života. Svrha joj je izučavanje zakonitosti i unapređivanje obiteljskog odgoja (Predavanja iz Obiteljske pedagogije, 2011).

U području obiteljske pedagogije objavljena su mnoga kvalitativna i kvantitativna istraživanja čiji rezultati doprinose bogaćenju obiteljske pedagogije kao znanstvene discipline.

Kvalitativna istraživanja zasnovana su na opisnim podacima pojave koju promatramo. M. Q. Patton (1990) smatra da: kvalitativna istraživanja imaju naturalistički pristup u kojem se izvučava stvarnost kakva je; polazi se od istraživačkih pitanja; odgojno-obrazovni proces proučava se holistički kao cjeloviti fenomen; podaci se prikupljaju pomoću detaljnih opisa; potreban je direktan kontakt osobe koja provodi istraživanje s ljudima i situacijama koje istražuje; stavljen je naglasak na proces te promjene koje se događaju u njemu; probleme je potrebno promatrati u vremenskom, društvenom i prostornom kontekstu i na koncu, važno je postojanje fleksibilnosti, tj. da samo istraživanje koje se provodi bude otvoreno za nove pristupe.

Istraživanja se prema Mužiću (2004) mogu podijeliti na temeljna, primijenjena i razvojna. Temeljna istraživanja odnose se na ona istraživanja u kojima se postižu nove spoznaje koje, kako autor navodi, imaju znanstvenu vrijednost. Njima se proširuje postojeće znanje o određenim pedagoškim pojavama te se ona bave svim problemima pedagogije kao znanosti. Primijenjena istraživanja služe nam da steknemo određena znanja i spoznaje koje će biti nužne za rješavanje nekog problema. Ova su istraživanja najčešće empirijska i temelje se na sintezi

kvalitativnog i kvantitativnog pristupa. Posljednja navedena istraživanja su razvojna i odnose se na proučavanje procesa razvoja pedagoških fenomena u određenom vremenskom razdoblju. Uključuju znanstveno istraživanje i praktično iskustvo. U navedeno istraživanje svrstavamo i akcijsko istraživanje koje je usmjereno na pronalaženje konkretnih rješenja za određeni problem prakse. Fenomen se ne objašnjava, već ga se pokušava razumjeti, teorija ne prethodi praksi i istraživanju, već nastaje zajedno s njom.

Bouillet akcijsko istraživanje definira kao: „istraživanje u kojem istraživači žele opisati, protumačiti i objasniti događaje u nadi da će oni, ili netko drugi, moći donijeti evaluacijske sudove o njima“ (Bouillet, 2016: 11).

Za razliku od kvalitativnih istraživanja, kvantitativna se baziraju na preciznim hipotezama koje se postavljaju prije provedbe samog istraživanja, podaci su prikazani numeričkim zapisom, naglasak je na statističkim pokazateljima, prikaz rezultata je u statističkom obliku te se daju detaljni opisi samog postupka istraživanja. Središte kvantitativnog istraživanja je proces mjerenja. Kvantitativne studije mogu biti deskriptivne i u njima se određeni fenomeni mjere onakvi kakvi jesu te eksperimentalne gdje se manipulira određenim varijablama da se vidi kako neka promjena utječe na ponašanje koje se promatra.

5.2. ANALIZA ZNANSTVENIH ISTRAŽIVANJA OBITELJI

Za potrebe ovoga rada prikazat će se dvanaest znanstvenih članaka koji su objavljenih u različitim znanstvenim časopisima, a odnose se na socijalnu i emocionalnu kompetentnost, kompetencije djeteta, obitelj te partnerstvo roditelja i odgojitelja.

Kvantitativno istraživanje koje su provele Brajša-Žganec i Valić (2018) govori o emocionalnoj kompetentnosti djeteta, kvaliteti obiteljske interakcije i njihovoj povezanosti s agresivnošću djece. Vještine dječje emocionalne kompetentnosti odnose se na svijest o svojim, emocijama drugih i sposobnost emocionalne regulacije. U učenju, razvoju sposobnosti regulacije i upravljanju emocijama obitelj ima važnu ulogu. Roditelji su ti koji već u ranom djetinjstvu djecu usmjeravaju na koji način da izraze svoje emocije. Autorice su istraživanje provele na uzorku od 211 djece, a konačan uzorak na kojem je provedena obrada podataka bio je 203

sudionika. Istraživanje se provelo u tri osnovne škole u Gradu Zagrebu. Mjerni instrument koji se koristio je *Upitnik roditeljskog prihvaćanja odbijanja – verzija za djecu*, *Upitnik emocionalne kompetentnosti* i *Skala agresivnosti za djecu i adolescente*. Rezultati istraživanja pokazuju da manje agresivnog ponašanja pokazuju djeca koja percipiraju veće prihvaćanje oca i majke. Nadalje, pokazano je da će više agresije u ponašanju pokazati djeca koja percipiraju svoju majku i oca kao agresivne, zanemarujuće i odbijajuće. Manje agresivnog ponašanja bit će kod djece koja imaju bolju regulaciju i kontrolu svojih emocija, kao i kod one koje percipiraju majčino i očevo prihvaćanje. Brajša-Žganec i Valić (2018) ističu kako statistički značajnu razliku u odnosu između dječaka i djevojčica u emocionalnoj kompetentnosti nisu dobile. S obzirom na roditeljsko ponašanje, dječaci i djevojčice svoje roditelje većinom vide kao tople i prihvaćajuće. Manje problema u ponašanju imaju djeca koja odrastaju uz roditelje koji im pružaju emocionalnu podršku.

Sljedeće kvantitativno istraživanje, istraživanje o roditeljskoj procjeni emocionalnog razvoja djece predškolske dobi provele su Ljubetić, Vukušić i Glibota (2018). Cilj navedenog istraživanja bio je ispitati kako roditelji procjenjuju socioemocionalni razvoj svoje djece. Kao i prethodne autorice, također smatraju obitelj i obiteljske odnose važnima za razvoj djeteta. Osim toga, za cjelokupan djetetov razvoj, a osobito socioemocionalni, važno je i roditeljsko ponašanje prema djeci te roditeljski odgojni stil. U ovom istraživanju ranije navedenih autorica sudjelovalo je 122 roditelja između 20 i 50 godina starosti. Istraživanje je provedeno pomoću upitnika koji se sastojao od dva dijela. Prvi dio uključivao je opće podatke o sudionicima, a drugi dio je skraćeni *Achenbachov upitnik za roditelje*. Pomoću navedenog se željelo vidjeti kako roditelji procjenjuju socioemocionalni razvoj svoje djece te postoji li razlika u procjeni roditelja u odnosu na internalizirane i eksternalizirane probleme. Dobiveni rezultati istraživanja pokazuju da u procjeni internaliziranih problema s obzirom na spol roditelja nema te da majke i očevi u jednakoj mjeri procjenjuju internalizirane i eksternalizirane probleme svoje djece. Kada je riječ o radnom statusu roditelja, na temelju analiza došlo se do zaključka da radni status roditelja ne utječe na procjenu internaliziranih i eksternaliziranih problema djece. Provedeno istraživanje pokazalo je da s obzirom na obrazovanje roditelja nema razlike u procjeni internaliziranih problema, dok razlika postoji kod

eksternaliziranih problema. Drugima riječima, što su roditelji obrazovaniji, raste i njihova procjena eksternaliziranih problema djece. Autorice smatraju da za ovaj rezultat postoje dvije mogućnosti. Prva je da su roditelji koji su obrazovaniji i bolje informirani, a druga je ta da roditelji na svojim poslovima moraju kontrolirati svoja vlasita eksternalizirana ponašanja koja im onda omogućavaju da ih lakše prepoznaju kod svoje djece. Zaključno se za ovo istraživanje može reći da su roditelji ti koji imaju najveći utjecaj na svoje dijete te da je samim time bitno da osvijeste svoju ulogu, ulogu roditelja u razvoju djeteta i da na vrijeme preveniraju potencijalne teškoće. Kako bi djetetu omogućili cjelovit i zdrav razvoj, potrebno je da roditelji uvode promjene i unapređuju odgojne postupke.

Brajša-Žganec i Slunjski (2007) provele su kvantitativno istraživanje o socioemocionalnom razvoju u predškolskoj dobi i njegovoj povezanosti s razumijevanjem emocija i prosocijalnog ponašanja. Prosocijalno ponašanje definiraju kao ponašanje na koje društvo gleda pozitivno i ono se povezuje s pojmom altruizma i pomaganja. Djeca prosocijalno ponašanje iskazuju od najranije dobi, a ono i empatija pokazuju djetetovo kompetentno ponašanje i socioemocionalno funkcioniranje. Istraživanje je provedeno u dječjim vrtićima s djecom u dobi od 3 do 7 godina. Broj djece je 506, a prosječna dob 5 godina i 2 mjeseca. Način na koji je provedeno istraživanje je intervju emocionalnog razumijevanja koji se sastojao od dva pitanja. Prepoznavanje emocija na temelju izraza lica bilo je prvo pitanje, dok se drugo odnosilo na prepoznavanje i opisivanje određene emocije. Djeci je bilo pokazano šest različitih fotografija istog djeteta s različitim izrazima lica koja se odnose na emocije tuge, ljutnje, straha, radosti, zabrinutosti i iznenađenosti. Brajša-Žganec i Slunjski u istraživanju su djecu podijelile u mlađu, srednju i stariju skupinu. Dobiveni rezultati pokazuju da djeca u sve tri dobne skupine najviše prepoznaju ljutnju, a najmanje strah. Postoje razlike u prepoznavanju i opisivanju emocija s obzirom na dob djece, odnosno s dobi se povećava i broj djece koja određenu emociju prepoznaju i opisuju. Drugi dio istraživanja odnosio se na prosocijalno ponašanje koje su procijenile odgojiteljice. Ovaj dio istraživanja proveden je u 10 vrtića, a ukupno je sudjelovalo 74 odgojitelja. Odgojitelji su dječje prosocijalno i agresivno ponašanje procijenili na skali *PROS/AG* koja se sastojala od deset čestica. U odnosu na spol, rezultati pokazuju da djevojčice pokazuju više prosocijalnog

ponašanja nego dječaci u svim dobnim skupinama. S obzirom na dob, najmanje razlike između dječaka i djevojčica su u mlađoj dobnj skupini. Za poticanje dječje socijalne i emocionalne kompetencije te prosocijalnog ponašanja bitno je poticati prepoznavnje i razumijevanje emocija. Kao i u prethodna dva istraživanja, i u ovome se spominje važnost uloge obitelji u procesu socijalizacije emocija. Roditelji u obitelji razgovorom o emocijama potiču ne samo razvoj emocionalne kompetencije već i socijalne kompetencije, točnije prosocijalnog ponašanja djece. Osim obitelji, za razvoj navedenih kompetencija važno je i djetetovo vrtićko okruženje.

O razlikama između odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi u procjeni socioemocionalnih kompetencija djece istraživale su Ljubetić, Reić-Ercegovac i Draganja (2019). Ističu da se za dijete smatra da je socijalno kompetentno ukoliko je usvojilo i u stanju je primijeniti ponašanja koja su društveno prihvaćena. Kao i u ranije spomenutim istraživanjima, i u ovome se spominje obitelj, odnosno roditelji koji su djetetovi prvi učitelji i oni imaju najvažniju ulogu u razvoju djeteta, a tu su i druge odrasle osobe koje dijete u njegovu emocionalnom i socijalnom razvoju vode i usmjeravaju. Cilj istraživanja spomenutih autorica bio je ispitati koliko su emocionalne i socijalne kompetencije djece razvijene iz perspektive odgojitelja i roditelja, ima li s procjenom veze spol djeteta te ovise li o obrazovanju i spolu samih roditelja. U ovom istraživanju sudjelovalo je 347 roditelja i 60 odgojitelja. Oni su procjenjivali 347 djece koja su bila u dobi od 4 do 8 godina. Spomenute autorice su za istraživanje koristile *Upitnik općih podataka* za roditelje i odgojitelje i *Upitnik za procjenu ponašanja emocija – BERS 2*. Podskale u upitniku odnose se na interpersonalne snage, koje pokazuju koliko je dijete sposobno regulirati svoje emocije i ponašanje u određenim socijalnim situacijama. Sljedeća podskala odnosi se na uključenost u obitelji, tj. na djetetovo sudjelovanje u različitim obiteljskim aktivnostima i odnose koje dijete ima s članovima obitelji. Treća podskala su djetetove intrapersonalne snage, a one se odnose na način na koji dijete shvaća svoje vlastite kompetencije. Podskala afektivne snage ispituje sposobnost djeteta da izrazi emocije prema drugima te da prihvati emocije od drugih. Posljednja podskala odnosi se na školsko funkcioniranje koje je izostavljeno iz analize i primjene jer se radi o uzorku djece predškolske dobi. Rezultati istraživanja pokazuju da su i roditelji i odgojitelji interpersonalne snage djece procijenili visokim ocjenama, kao i

razvijenost afektivnih snaga i uključenost u obitelji. Odgojitelji i roditelji su u procjeni intrapersonalnih snaga dali usklađene rezultate. U odnosu na roditelje, odgojitelji su interpersonalne snage i uključenost u obitelj procijenili višim, dok u procjenama afektivnih i intrapersonalnih snaga nije bilo značajne razlike. Kada govorimo o spolu djece, roditelji su interpersonalne, intrapersonalne snage i uključenost u obitelj procijenili višim kod djevojčica, dok u procjeni afektivnih snaga nije bilo razlike. Odgojitelji su slično kao i roditelji procijenili interpersonalne snage i uključenost u obitelj višim kod djevojčica. Autorice u rezultatima istraživanja ističu da kod spola roditelja u procjeni nije utvrđena značajna razlika, kao niti kod razine njihova obrazovanja. Ovdje se procjena roditelja razlikuje od procjene odgojitelja koji su interpersonalne snage i uključenost u obitelj procijenili višim kod djece čiji roditelji imaju veće obrazovanje. Rezultati pokazuju da postoji umjerena povezanost iz perspektive odgojitelja i perspektive roditelja u odnosu na procjenu dječjih emocionalnih i socijalnih kompetencija. Na kraju autorice pojam kompetentan definiraju kao:

„Biti sposoban, fleksibilan, znati primjeniti i koristiti stečene vještine i znanja, primjereno djelovati u određenim situacijama i prilagođavati se promjenama koje se događaju, uspješno kontrolirati svoje emocije i razumijevati emocije drugih, snalaziti se u različitim socijalnim situacijama i koristiti svoje potencijale kao motivaciju i poticaje u životu“ (Ljubetić i sur., 2019: 204).

O partnerstvu roditelja i odgojitelja kao čimbenika razvoja socijalne kompetencije istraživale su Mlinarević i Tomas (2010). Prema njima socijalna kompetencija uključuje odgovornost prema samom sebi, ali i drugima, empatiju, toleranciju, ustrajnost, pozitivnu sliku o sebi te kontrolu nasilnih ponašanja. Sve navedeno pomaže u uspostavljanju komunikacije između djece i roditelja, a u vrtićkom kontekstu između djece i odgojitelja. Kada govorimo o razvoju socijalne kompetencije u vrtićkom kontekstu, važnu ulogu imaju djetetovi vršnjaci. Tu autorice ističu značaj igre koja je važan čimbenik socijalne kompetencije. Cilj navedenog istraživanja bio je ispitati stavove roditelja o socijalnoj kompetenciji, procjeni ponašanja njihove djece te, ukoliko postoji potreba za pomoć, kome i na koji način će se u vrtiću za to obratiti. Istraživanje je provedeno pomoću strukturiranog intervjua, na uzorku od 39 roditelja djece u dobi od 5 do 6 godina. Rezultati, odnosno odgovori roditelja pokazuju da roditelji razumiju važnost i sam pojam socijalne kompetencije koja je bitna za razvoj njihovog djeteta. Također, rezultati su pokazali

da roditelji razumiju i poznaju pojmove samokontrole, tolerancije, odgovornosti prema društvu, suradnički odnos s drugom djecom i empatiju u kontekstu razvoja socijalne kompetencije. Roditelji su istaknuli važnost vršnjaka i odgojitelja koji će njihovom djetetu pomoći da se razvija u sigurnoj okolini. Povjerenje prema predškolskoj ustanovi iskazuje čak 36 roditelja. To je vidljivo iz odgovora da bi se za stručnu pomoć obratili stručnim osobama u samom dječjem vrtiću, najčešće odgojitelju. Mlinarević i Tomas (2010), kao i ranije spomenuti autori prethodnih istraživanja, stavljaju naglasak na važnost obitelji, gdje djeca ostvaruju svoju prvu ranu interakciju koja kasnije, uz vršnjake, odgojitelje i ostale iz djetetove okoline, utječe na razvoj socijalne ličnosti samog djeteta. U ovom radu ističe se i važnost dječjeg vrtića u procesima učenja socijalnih vještina.

Kada govorimo o socijalnoj kompetentnosti kao jednoj od ključnih kompetencija, potrebno je spomenuti Markuš (2010) koja je navedeni fenomen istraživala. U radu autorica naglašava važnost socijalne kompetentnosti kao jednog od ciljeva odgoja i obrazovanja unutar nacionalnog kurikulumu. Prema Europskoj komisiji osam je područja temeljnih kompetencija, a to su: komunikacija na materinskom jeziku; komunikacija na stranom jeziku; cjeloživotno učenje; kulturno izražavanje; poduzetničke kompetencije; matematička kompetencija; informacijsko-komunikacijska te građanska, socijalna kompetencija. Pojam socijalne kompetentnosti definiran je kao: „ishod normalnog razvojnog puta djece“ (Markuš, 2010: 435). U tu svrhu ispitana je zastupljenost određenih područja razvoja učenika u nacionalnom kurikulumu u Hrvatskoj. U istraživanju su sudjelovali nastavnici, a rezultati su pokazali da se u školi najviše pažnje daje spoznajno-kognitivnom području. Socijalno i emocionalno područje najviše je zastupljeno u nastavi vjeronauka, hrvatskog jezika i tjelesne i zdravstvene kulture. S obzirom na to da je razvoj socijalne kompetentnosti proces koji se odvija postepeno, ono uključuje fizički prostor u kojem djeca borave, odgojiteljev/učiteljev odnos prema djeci te različite aktivnosti koje se u vrtiću osobito odnose na simboličku igru. Ukoliko govorimo o školi, autor izdvaja dva školska programa koji su namijenjeni razvoju socijalnih i emocionalnih kompetencija. Prvi je SEL program kojem je cilj poučiti djecu na koji način integrirati svoje kognitivne sposobnosti, razviju i primjene socijalne i emocionalne vještine kako bi stekli kompetentnost. Program pruža sigurnu

i podržavajuću okolinu za učenje. PATHS je drugi program koji se odnosi na razvijanje samokontrole, samopoštovanje, razvijanje međuvršnjačkih odnosa te razumijevanje osjećaja. Program je namijenjen djeci od vrtićke dobi do šestog razreda osnovne škole. Djecu se potiče da o svojim osjećajima razgovaraju, ali isto tako da slušaju i poštuju osjećaje drugih. Zaključno, Markuš naglašava kako se socijalna kompetentnost povezuje s boljim akademskim postignućima, poboljšava se kvaliteta odnosa s vršnjacima te se smanjuje neprimjerenost ponašanje.

Jurčević-Lozančić (2011) u članku s naslovom *Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta* ističe kako definicije koje u stručnoj literaturi pronalazimo, a koje se odnose na socijalne kompetencije, uključuju i socijalne vještine. Kompetencije se odnose na način na koji pojedinac primjenjuje svoje vještine u socijalnom okruženju, dok se vještine odnose na specifična ponašanja pojedinca. Socijalne kompetencije uključuju pozitivan odnos prema sebi samim i svojim osjećajima, ali isto tako i prema drugima i njihovim osjećajima. Socijalne vještine su naučena, socijalno prihvatljiva ponašanja koja omogućuju djetetu stvaranje interakcije s drugim. Spomenuta autorica nadalje govori i o tome da djetetov uspjeh ili neuspjeh u socijalnom smislu ovisi o njemu samom, a druga istraživanja ga stoga povezuju s kvalitetom djetetove povezanosti unutar njegove obitelji, odnosno njegove povezanosti s roditeljima. Iz tih razloga autorica smatra da se: „Vještine komunikacije i socijalne kompetencije najbolje razvijaju u aktivnostima koje djecu potiču na argumentirano iznošenje vlastitog mišljenja, da se međusobno dogovaraju, ali i pregovaraju o svojim novonastalim spoznajama“ (Jurčević-Lozančić, 2011: 275). U radu se nadalje ističe važnost prostora predškolske ustanove, prostora koji će djeci omogućiti da uče čineći. Kao primjer kvalitetnog poticajnog okruženja navedena je predškolska ustanova Reggio Emilia, čiji prostor djeci pruža mogućnost suradnje i komunikacije, a materijali ih potiču da rješavaju probleme, imaju mogućnost izbora te da uče i otkrivaju. Igra, naročito simbolička igra, jako je važna u predškolskoj ustanovi. Ona kod djece potiče maštu, kreativnost, ustrajnost i suradnju. Upravo kroz igru dijete uči i stječe različita znanja i kompetencije, a predškolska ustanova je ta koja djecu treba poticati na igru i učenje na način da im pruži osjećaj ugone i sigurnosti. Zaključno, autorica analizom različitih istraživanja naglašava da je potrebno razvoj socijalnih kompetencija

poticati od najranije životne dobi djeteta kao kriterija zdravog i sretnog odrastanja djece.

Wagner Jakab (2008) propituje značaj obitelji za razvoj djeteta u članku s naslovom *Obitelj – sustav dinamičnih odnosa u interakciji*. Obitelj je dinamična struktura koja se konstantno mijenja, kao i odnosi u njoj, stoga je potrebno obitelj razumijevati kao sustav koji ima neke svoje zakonitosti. U radu autorica objašnjava teoriju često citiranih ekoloških sustava Bronfenbrennera. U navedenoj teoriji obitelj se promatra kao mikrosustav unutar šireg ekološkog okvira. U ekološkom modelu razvoja djeteta se nalazi u samom središtu, najbliže njemu nalazi se mikrosustav koji se odnosi na aktivnosti i interakcije pristunih u neposrednoj okolini. Mezosustav nalazi se iza mikrosustava i uključuje odnose unutar obitelji, u vrtiću i školi. Nadalje, postoji i egzosustav u kojem su socijalna okruženja u kojem se djeteta ne nalazi, ali ono može neposredno utjecati na djeteta. Na kraju je makrosustav koji je najudaljeniji od djeteta, a on se sastoji od kulture, vrijednosti i običaja. Wagner Jakab (2008) za potrebe samoga rada govori o dvije vrste obitelji, tj. zdravoj i rizičnoj obitelji. Zdrava obitelj je ona koja je poticajna i povezana je s djetetovom zajednicom. Za razliku od nje, rizična obitelj je obitelj u kojoj su prisutni sukobi i agresija te u njoj nema topline. Kao važan čimbenik koji utječe na obitelj, autorica spominje stres koji utječe na fizičko, ali i psihičko zdravlje roditelja. Osim stresa, i obiteljska klima utječe na obitelj i u suvremenim izvorima naglasak se stavlja upravo na nju, a manje na pojedinačne obiteljske odnose. Koliko je obitelj važna u razvoju djeteta, dokazuje stotinu istraživanja provedenih u svijetu i kod nas. Od davnina je poznato da ukoliko djeteta nema podršku obitelji kod djeteta se javlja anksioznost, nepažnja, različiti problemi u ponašanju i ljutnja.

Petak (2004) propituje rezultate istraživanja u Hrvatskoj na temu o obitelji koja je u stalnim promjenama. Prema dostupnim podacima o strukturi obitelji u Hrvatskoj, prevladava nuklearna obitelj i čine ju roditelji i njihova djeca. Autor ističe da promjene obiteljske strukture s obzirom na spol i dob članova imaju utjecaj na cjelokupnu demografsku dinamiku i vitalnost stanovništva. Kao predmet istraživanja tumači se obitelj koja je društveno aktivna, radna, cjelovita i najčešće ima jedno

dijete. Cilj istraživanja bio je ispitati funkcije te strukturu cjelovitih obitelji u procesu postsocijalističkog prijelaza u odnosu na vrstu i veličinu naselja u kojem istraživane obitelji žive. Rezultati pokazuju da su obitelji u Hrvatskoj zahvaćene dubokim promjenama, kako seoska tako i gradska. Kao i u svim prethodno analiziranim istraživanjima i člancima, i u ovom radu autor napominje važnost obitelji u razvoju djece. U prilog tome idu istraživanja koja pokazuju da su kvalitetan odnos roditelja i djece puno važniji od strukture obitelji za razvoj djece.

Čudina-Obradović i Obradović (2003) u znanstvenom članku *Potporna roditeljstvu: izazovi i mogućnosti* govore o tradicionalnom poimanju roditeljstva koje se odnosilo na povoljan i nepovoljan utjecaj roditelja na dijete i njegov razvoj. Suvremeni način gledanja uključuje međusobni utjecaj roditelja, djeteta i njegove šire okoline temeljeno na teoriji ekoloških sustava. Tradicionalno gledano, pojam roditeljstva poistovjećivao se s majčinstvom do početka 90-ih godina 20. stoljeća. Autori ističu kako se čini da je doživljaj majčinstva za žene puno važniji nego za muškarce doživljaj očinstva. Istraživanja su pokazala da je i majčina i očeva ljubav podjednako važna za djetetova postignuća. Suvremeni pogled na roditeljstvo je da se na njega gleda kao na ravnopravno roditeljsko partnerstvo. Drugim riječima, roditelji koji su ravnopravni partneri, dogovorom zajednički donose odluke koje se odnose na djecu ili podjelu poslova i različitih dužnosti. U ovom pogledu na roditeljstvo ne postoji tradicionalna podjela poslova na muške i ženske. Sagledavajući roditeljstvo i njegov utjecaj na dijete, spomenuti autori navode: „Subjektivna doživljaj kompetentnog roditeljstva koje je utemeljen na pozitivnim samoprocjenama roditelja utjecat će na učinkovitost roditeljskih postupaka i stvorit će emocionalnu klimu koja će djelovati na djetetov razvoj“ (Čudina-Obradović, Čudina, 2003: 53). Na razvoj djeteta utječu i odgojni ciljevi i roditeljske vrijednosti te roditeljski odgojni stil koji je važan za uspješnost roditeljstva. Pojam dobrog roditeljstva podrazumijeva da se u najranijoj životnoj dobi djeteta potiče njegov socioemocionalni razvoj te razvoj kognitivne i motivacijske kompetencije. U dobi od 3 do 6 godina naglasak je na razvoju djetetovih socijalnih vještina. Kako bi se spriječili problemi samog roditeljstva postoje različiti oblici obrazovanja roditelja. Obrazovanje se može provesti putem škole za roditelje koja se odnosi na buduće roditelje, roditelje koji imaju djecu u pubertetu te one koji su u procesu razvoda braka, ali i na način da se

osnuju razna savjetovališta kako bi se pomoglo roditeljima. Programi trebaju biti privlačni i pristupačni, kako vremenski tako i organizacijski.

Nadalje, u članku Barbare Kušević (2009) pod naslovom *Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija?* definira se pojam *licencija za roditeljstvo*, a to je dopuštenje za ostvarenje roditeljstva. U dijelu rada u kojem autorica propituje roditeljstvo iz pedagojske perspektive, navedeni pojam odnosi se na kompetencije roditelja samostalno i kvalitetno skrbe o djetetu. Kriteriji koji su potrebni da bi se dobila licencija odnose se na znanja, vještina te osobine roditelja koje su potrebne za dijete i njegov razvoj, njihova dob i radna sposobnost. Spomenuta autorica ističe kako postoje i argumenti koji ne idu u prilog uvođenju licencije za roditeljstvo. Pri tome, navode se različiti argumenti kao, primjerice ograničavanje prava na slobodu djelovanja, prava na samo roditeljstvo, negiranje intuitivne roditeljske kompetencije, dovođenje do unifikacije roditeljstva, nemogućnost provjeravanja roditeljskih kompetencija unaprijed te načini sankcioniranja roditeljstva bez licencije. Uvidom u sadržaj ovoga članka iščitava se da je licenciranju roditelja cilj zaštita interesa samog djeteta. Tradicionalan pogled na roditeljstvo podrazumijevao je dobrim roditeljima sve one koji ne zlostavljaju i ne zanemaruju svoju djecu. Autorica se zalaže da je potrebna promjena suvremenog roditeljstva u kojoj će ono biti privilegija, a ne biološko pravo pojedinca. Detaljno propitujući licenciju za roditeljstvo, autorica ističe kako je svjesna da navedeni fenomen u praksi za sada nije moguće ostvariti, ali da se može skrenuti pozornost na unapređenje kvalitete samog roditeljstva i važnost obrazovanja roditelja. U tu svrhu posebice ističe vrijednost provedbe kvalitativnih istraživanja koja su u izravnom doticaju s problemima koji se istražuju u odnosima između roditelja i djece.

Uvidom u literaturu, uočen je zanimljiv članak autorica Miroslavljević, Jeđud Borić i Koller Trbović (2016), a odnosi se na obitelj u kvalitativnom istraživanju. Spomenute autorice ističu kako kvalitativna istraživanja o obitelji donose holistički pristup, bogatstvo opisa, dubinu prikupljenih podataka, usmjerenost prema kontekstu i razlikama u kulturi. Također smatraju da su kvalitativna istraživanja koja se odnose na obitelj pogodna kako bi se razumio proces u obitelji i ona daju mogućnost da se

obiteljski život istraži u različitim kontekstima. Istraživanja o obitelji razlikuju se od ostalih društvenih istraživanja. Kao ključne razlike smatraju se članovi same obitelji koji istovremeno imaju različite uloge i statuse, specifično je i to što je ona kao sustav napravljena od pojedinaca te je teško dati točnu definiciju koja je određuje. Postoje informacije koje su skrivene i nisu nam dostupne te se kao bitna stvar ističe to što svi o obitelji imamo vlastite pretpostavke. Kada se provode istraživanja koja se odnose na obitelj kao cjelinu, istraživači tada imaju uvid u brige, probleme, strahove i sl. same obitelji. Stoga smatraju da obitelj pripada grupnim, tzv. dijadskim istraživanjima koja se odnose na iskustva i doživljaje cijele obitelji. Obiteljski intervju, prema spomenutim autoricama, primarna je metoda prikupljanja podataka u istraživanjima koja se odnose na obitelj. U navedenom intervjuu svi članovi obitelji prisutni su u isto vrijeme te se obitelj promatra kao cjelina u smislu izvora podataka. Prilikom intervjuva važno je da istraživači pažnju obrate na verbalnu i neverbalnu komunikaciju sudionika koja daje uvid u to kako sudionici inače komuniciraju. Navodeći druge autore, nekoliko je metoda prikupljanja podataka tijekom obavljanja intervju s obitelji. Prva od njih odnosi se na korištenje kreativnih tehnika u kojima su sudionici ti koji komentiraju i interpretiraju problem, a osobito je preporučljiva kada su u istraživanju uključena djeca ili cijela obitelj. Metoda promatranja provodi se pomoću fotoaparata, video snimanja i sl. Ona uključuje i dnevnik zapažanja kojem je cilj saznati informacije koje se odnose na rutinu i emocije obitelji. Nadalje, autorice ističu i metodu samoprocjene ili samoiskaza koja kroz crteže, igre uloga i metafore obuhvaća samopredstavljanje. U ovoj metodi mogu se koristiti metafore kako bi se opisala iskustva, osjećaji ili situacije. Također koristi se i autobiografija u kojoj sudionici opisuju povijest svog života. Grafičke metode i vizualne tehnike, naročito tehnike slikanja i crtanja najčešće se koriste u radu s djecom. Na refleksiju i cjelovito promišljanje o sebi, sudionike intervjuva se potiče pomoću auto-portreta. Vremensku crtu istraživači zajedno s obitelji istražuju te ona prikazuje razvojne procese koji se događaju u obitelji. Autorice kao osobito korisnu metodu samoprocjene smatraju genogram, koji vizualno predstavlja strukturu i odnose u obitelji, a otkiva nam i korijen obiteljskog problema. Spominje se i vrijednost eko mape, emocionalne mape ili obiteljske skulpture u kojima se prikupljaju informacije o doživljaju obitelji iz perspektive različitih članova. Dramske metode i tehnike omogućavaju sudionicima da lakše izraze svoje misli i osjećaje. Upotreba vinjeta i fotografija smatra se idealnima za istraživanje tema koje su osjetljive.

U zaključnom dijelu ovoga rada u kojem se analiziraju različita istraživanja obitelji, iščitava se da je obitelj složen sustav koji traži fleksibilna i osjetljiva istraživanja, a autorice stoga navode da je: „kvalitativni pristup naročito primjeren za istraživanje obiteljskih iskustava zbog kapaciteta omogućavanja uvida u višestruke perspektive“ (Miroslavljević i sur., 2016: 154).

6. PROFESIONALNA KARIJERA I RODITELJSTVO

Prema Hrvatskoj enciklopediji karijeru možemo definirati kao tijek službe, napredovanje osobe u određenoj djelatnosti te kao ostvarenje osobe u društvenom, položajnom ili radnom kontekstu. Ona se odnosi na razvojni put pojedinca. Preciznije rečeno, „Karijera predstavlja prepoznavanje sposobnosti osobe, koja je spremna preuzeti određenu razinu odgovornosti, te omogućuje usavršavanje i izražavanje kreativnosti“ (Bogešić, 2009:270).

O fenomenu roditeljstva mnogi su autori pisali, objavili knjige, znanstvene radove, stručne članke i sl. Termin roditeljstvo, smatra Pernar (2010), pojavio se kada se shvatilo da su za djetetov razvoj i odgoj jednako važna oba roditelja, i majka i otac. Maleš (2011) roditeljstvo spominje u kontekstu jedne od najvažnijih uloga koju pojedinac kao osoba preuzima na sebe, a njegove posljedice većinom su cjeloživotne. Da je roditeljstvo odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje uloge roditelja smatraju Čudina-Obradović i Obradović (2006). Maleš (2011) ističe da se roditeljem postaje činom rođenja djeteta te tu započinje roditeljstvo. Obiteljski zakon u članku 91. spominje roditelje i roditeljsku skrb. Navedeni dokument obvezuje roditelje da roditeljsku skrb ostvaruju u skladu s razvojnim potrebama svoje djece te se prava na roditeljsku skrb ne mogu odreći (<https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>).

Tradicijske paradigme ranog odgoja prema Maleš (2011) dijete su smatrale pasivnim primateljem znanja, a odrasli je taj koji ga poučava. Tradicionalno shvaćanje roditeljstvo izjednačava s majčinstvom. Kao što je opisano u poglavlju o povijesnom pogledu na obitelj, žene, majke prije se doživljavalo isključivo kao kućanice koje se brinu za dom i djecu te nisu zaposlene, odnosno ne pridonose kućanstvu u ekonomskom smislu.

O djetetu koje je aktivno, kompetentno i kreativno biće ukazuju suvremene spoznaje i suvremeni način gledanja na dijete. Tehnološkim promjenama i promjenama u stavovima o rodnim ulogama sve je više žena i majki počelo raditi. Iz tih razloga Maleš (2011) naglašava da je važno kvalitetno provođenje vremena s djetetom nakon što se roditelji vrate s posla. Roditeljstvo se u suvremenom poimanju shvaća kao partnerstvo roditelja koje je ravnopravno.

Vuković (2016) dijeli žene u Hrvatskoj prema njihovoj zaposlenosti u kategorije onih koje nisu na tržištu rada; one koje nisu zaposlene i ekonomski ne pridonose u kućanstvo, ali jesu na tržištu rada; žene koje rade skraćeno radno vrijeme i na one koje su zaposlene na puno radno vrijeme.

Prema dostupnim izvorima literature, različita istraživanja i autori smatraju kako se i dalje, bez obzira na to što se promijenio pogled na roditeljstvo, majke doživljavaju kao one koje imaju odgovornost za odgoj djece i kućanske poslove.

Pojednostavljeno rečeno, razvoj djeteta je povezan sa razvojem roditelja, te ukoliko roditelji nisu zadovoljni obiteljskim životom nisu u mogućnosti poticati cjelokupni razvoj djeteta. Naime, brojni su primjeri iz pedagoške prakse koji pokazuju da ukoliko roditelji nisu zadovoljni profesionalnom karijerom, okruženjem u kojem djecu odgajaju ili financijskom situacijom, ne potiču u dovoljnoj mjeri razvoj i napredovanje djeteta.

Značajan čimbenik da se partneri odluče na roditeljstvo predstavlja njihova socioekonomska situacija. Jurčević-Lozančić (2011) propitujući rezultate provedenih istraživanja o socioekonomskom statusu obitelji, ističe kako je nizak status povezan s kvalitetom roditeljeve i djetetove interakcije, kao i s obiteljskim okruženjem. Navedeno također utječe i na prisutnost nasilja i stresa što kasnije doprinosi problemima u ponašanju i agresiji. Zaposlenost majke u prvoj godini djetetova života nema veliki utjecaj na sam razvoj djeteta, dok u kasnijoj dobi ona utječe pozitivno na ponašanje djeteta i njegovu socijalnu prilagodbu. Rezultati provedenih istraživanja pokazuju da su djeca zaposlenih majki zrelija, imaju bolji akademski uspjeh, veću autonomiju te neovisnost (Vuković, 2016). Dakako da je najvažnija kvaliteta obiteljskog odgoja, a ne kvantiteta utrošenog vremena.

Uz majku je u odgoju djeteta važan i otac te njegova uključenost o kojoj govore i Čudina-Obradović i Obradović (2000) naglašavajući da je važno razvijati pozitivan stav prema očinstvu. Otac koji je više uključen u odgoj djece, pridonosi sretnijoj i povezanijoj obitelji. Suvremeno očinstvo ne zahtijeva samo preuzimanje majčinske prakse, već suvremeni otac brižljivo i nježno brine za svoju djecu provodeći s njma mnogo vremena.

Problem današnjice je usklađivanje roditeljstva i profesionalnog života. Kada se govori o karijeri, odnosno zaposlenosti i roditeljstvu, bitno je spomenuti ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koje brinu o djeci dok roditelji rade. Prema Vuković (2016) nedostatak upravo ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja roditeljima otežava postizanje ravnoteže između privatnog i poslovnog života.

O karijerama roditelja, njihovoj zaposlenosti i roditeljstvu Čudina-Obradović i Obradović (2000) na temelju različitih istraživanja spominju količinu stresa za obitelj koju roditelji provedu radeći te njihovo radno mjesto kao bitan čimbenik utjecaja na roditeljstvo. Također ističu da rezultati pokazuju utjecaj zaposlenja na obitelj, zadovoljstvo unutar nje i zdravlje njenih članova. Navedeni autori govore i o prednostima roditelja koji su zaposleni. Tako roditelj koji radi ima osjećaj vlastite vrijednosti, samopoštovanja, ekonomska sigurnost koju ostvaruje ima pozitivan utjecaj na obitelj, djeca imaju uzore koji im pokazuju kako se oba roditelja bave svim kućanskim poslovima te da ne postoji njihova podjela.

Suvremeno društvo donosi pojam odgođenog roditeljstva o čemu detaljno informira Kušević (2013). Autorica je termin odgođenog roditeljstva opisala kao roditelje koji tu ulogu preuzimaju u drugoj polovici svojih tridesetih godina ili čak i kasnije. Naime, roditelji se u Hrvatskoj sve kasnije odlučuju za roditeljstvo, a neki od razloga za to su nezaposlenosti i neriješeno stambeno pitanje. Roditeljstvo u kasnijim godinama života pojedincu omogućava da se prvo posveti svojem profesionalnom životu, a tek nakon toga obiteljskom. Istraživanja su pokazala da obrazovanje žene utječe na odgađanje roditeljstva. Drugim riječima, veća je vjerojatnost za odgađanjem roditeljstva primjećena kod žena koje su obrazovanije. Razlog tome je što je obrazovanje proces koji traje i zahtijeva samim time određeno vrijeme, ali i predanost. Kao prednosti odgođenog roditeljstva Kušević (2013) ističe: zrelost; spremnost na moguće izazove roditeljstva; veću uključenost u sam odgoj djeteta; kvalitetnije odgojne postupke te bogatu odgojnu okolinu. Ključni nedostaci odnose se na veliku generacijsku razliku između djeteta i samih roditelja, a najviše se očituje u periodu adolescencije. Nadalje, tu je još i manjak energije kod roditelja za roditeljstvo; prenaplašena zaštita djeteta od strane roditelja koje djetetu ne dozvoljava da se pripremi za samostalan život i na koncu izostanak podrške od okoline i obitelji u odgoju djeteta. Stoga, obiteljska pedagogija u svojoj znanstvenoj

sferi treba: „promicati pluralizam različitih tipova roditeljstva i stav o njihovoj jednakovrijednosti“ (Kušević, 2013:94). Navedeno se odnosi na to da svaki roditelj ovisno o svojim pedagoškim kompetencijama može biti dobar ili manje dobar što se tiče odgoja djeteta, te uz trud i podršku okoline može razviti visoku razinu roditeljske kompetencije.

Roditelji, iako zaposleni, opterećeni različitim problemima i pokušajima uspostavljanja ravnoteže između posla i obitelji, ne smiju zaboraviti davati svojoj djeci sebe i svoje vrijeme. Kako ističe Twentier: „svojoj djeci možemo dati svega previše –osim sebe! Nema boljeg vremena od sadašnjosti za usmjeravanje našeg djeteta prema pozitivnim stajalištima. Za darivanje djeteta najboljim prednostima nema boljeg dara od našeg vremena“ (Twentier, 1999:138).

7. PROFESIONALIZAM ODGOJITELJA I PARTNERSTVO S RODITELJIMA

Govoreći o važnosti poticanja razvoja socijalnih i emocionalnih kompetencija djece, potrebno je spomenuti i ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. One su prema Šagud i Hajdin (2018) usmjerene na izgradnju materijalnog i socijalnog okruženja koje će biti u skladu s potrebama djece. Uz obitelj, odgojitelji su također važne osobe u poticanju razvoja djece. Tradicionalan pogled na odgojitelje prikazivao ih je kao osobe koje skrbe o djeci. Danas, suvremeni pogled na ulogu odgojitelja odnosi se na odgoj i obrazovanje djece.

Prema Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008), odgojitelj je osoba koja provodi odgojno-obrazovni rad s djecom, potiče razvoj djeteta ovisno o njegovim mogućnostima, planira i vrednuje odgojno-obrazovni rad, vodi potrebnu dokumentaciju o djeci, ali i o radu te surađuje s roditeljima i ostalim stručnjacima. Odgojitelji su profesionalci koji imaju određene kompetencije koje su potrebne da bi obavili svoju profesionalnu ulogu. Odgojiteljska profesija od odgojitelja zahtjeva da bude odgovoran, kreativan, etičan i sposoban provoditi refleksivnu praksu.. Upravo navedena refleksivna praksa važan je segment profesionalnog razvoja odgojitelja. Kada bismo definirali značenje refleksivne prakse tada bismo istaknuli, kako naglašava Šagud da je to: „način učenja i istraživanja u kojem se teorija integrira s refleksijom (razmišljanje) i praksom i u kojoj refleksija čini bit procesa učenja i mijenjanja“ (Šagud, 2006:14).

Jurčević-Lozančić (2018) ističe da inicijalno obrazovanje koje odgojitelj stekne nije dovoljno za kvalitetan profesionalni rad. Profesionalni razvoj odgojitelja zahtijeva kontinuirano učenje i unapređenje vlastitog djelovanja. Slunjski (2014) naglašava da se profesionalni razvoj odgojitelja treba odvijati u realnom kontekstu, odnosno u odgojno-obrazovnoj ustanovi u kojoj odgojitelji rade. Cjeloživotno obrazovanje je dužnost svakog odgojitelja i tome trebaju težiti bez obzira na dob i iskustvo. Učiteljski fakultet značajno je pridonio poticanju razvoja profesije odgojitelja time što je omogućio daljnje školovanje u okviru Diplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Partnerstvo predškolske ustanove s roditeljima ističe nacionalni kurikulum koji navodi:

„Roditelje, tj. skrbnike djeteta treba prihvaćati i poštovati kao ravnopravne članove vrtića- partnere koji ustanovu obogaćuju svojim individualnim posebnostima te svojom vlastitom kulturom i time pridonose kvaliteti ustanove u cjelini“ (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014:10).

U fokusu roditelja i odgojitelja nalazi se dijete, koje stječe emocionalnu vezu s osobama kojima vjeruje što vodi uspješnoj socijalizaciji. Stvaranjem partnerskih odnosa s roditeljima stvaraju se uvjeti koji pomažu u izgradnji okruženja koje će pozitivno djelovati na razvoj djeteta. Ono uključuje odgojitelje i roditelje koji su ravnopravni, uzajamno se poštuju i prihvaćaju. Prema Ljubetić (2014) partnerstvo uključuje komunikaciju koja je dvosmjerna, otvorena, ravnopravna i kontinuirana. Autorica naglašava važnost intrinzične motivacije kako bi se izgradili i unaprijedili odnosi.

Kvalitetno partnerstvo odražava se prije svega na djetetu, zatim roditelju, odgojitelju, ali i ustanovi. Brojni autori ističu kako djeca uče po modelu, oponašajući, a roditelji i odgojitelji su upravo model po kojem će dijete učiti. Stoga je važno da se jedni prema drugima odnose s poštovanjem, uvažavajući se te pritom imajući povjerenje i razumijevanje jedni za druge.

Neki od oblika partnerstva prikazuju se kroz održavanje roditeljskih sastanaka, individualnih razgovora, različitih radionica, proslava, svečanosti, druženja, izleta, kutića za roditelje, video i foto dokumentacije, web stranice ustanove te uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces.

Također, ističe se važnost prethodno spomenutog obrazovanja i usavršavanja odgojitelja kako bi što kvalitetnije izgradili i unaprijedili postojeće partnerstvo s roditeljima.

8. ZAKLJUČAK

Obitelj ima najvažniju ulogu u stvaranju i oblikovanju stavova, vrijednosti, znanja i razvoja identiteta svakog djeteta. Tijekom povijesti, obitelj je doživjela mnogobrojne transformacije, mijenjao se pogled na nju, a samim time i pogled na dijete i njegov razvoj. Roditelji i njihov odnos s djetetom od najranije dobi čine temelj za kasnije uspostavljanje djetetovih odnosa s okolinom. Dijete u obitelji uči prepoznavati emocije, upravljati njima te razvijati empatiju, prosocijalne vještine, altruizam i socijalne kompetencije.

Brojni su primjeri iz života koji svjedoče da obiteljski odnosi imaju višestruke uloge u razvoju djeteta. Međutim, autori, primjerice Brajša-Žganec i Valić (2018), upozoravaju da su ponekad obiteljski odnosi povezani s prisutnošću agresivnog ponašanja kod djece. Roditelji koji s djecom razgovaraju o emocijama i njihovom značaju prema Brajši-Žganec i Slunjski (2007) potiču kod djece razvoj socijalnih i emocionalnih kompetencija te utječu na djetetovo prosocijalno ponašanje. Djeca koja imaju razvijene socijalne kompetencije prema Markuš (2010) ostvaruju bolje akademske uspjehe. Istražujući o obiteljima i s obiteljima, Mirosavljević, Jeđud Borić, Koller-Trbović (2016), kao i Kušević (2009) naglasak stavljaju na kvalitativna istraživanja koja su bliska realnom životnom iskustvu. Iz pregleda relevantne literature očigledno je da se kvalitativno istraživanje često definira u terminima njegove povezanosti s kvantitativnim. Dok kvantitativno istraživanje mjeri i odgovara na pitanja kao "koliko, koliko često, koja je proporcija i slično", kvalitativno istraživanje vodi do razumijevanja problema i odgovara na pitanja kao "zašto, kako, u kojem slučaju i slično." Da bismo razumjeli obitelj njezine potrebe i specifičnosti važno je korištenje obje metode jer daju veće bogatstvo podataka i međusobno se nadopunjuju. U ovome radu, dao se prikaz nekih istraživanja koja su zanimljiva i mogu se povezati sa utjecajem obitelji na socijalni i emocionalni razvoj djeteta.

Kao važan čimbenik koji uz obitelj ima bitnu ulogu u razvoju i životu djeteta, potrebno je spomenuti ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Nakon obitelji, dijete najviše vremena provodi upravo u navedenim ustanovama. Ovdje ključnu ulogu ima odgojitelj koji osmišljava, stvara i priprema poticajno okruženje u skladu s potrebama i interesima djece. Upravo poticajno okruženje i igru naglašava i

Jurčević-Lozančić (2011) kao bitan čimbenik u poticanju razvoja socijalnih i emocionalnih kompetencija djece. Odgojitelj koji teži cjeloživotnom obrazovanju u oplemenjuje partnerski odnos s roditeljima, za dobrobit djeteta. Zajedničkim partnerstvom u odgoju i razvoju djeteta potičemo stvaranje socijalnih i emocionalnih kompetencija te utječemo na to da dijete bude zadovoljno i sretno.

Nadalje, važno je naglasiti da iako je svaka obitelj jedinstvena, posebna i različita od druge, međutim proučavajući rezultate brojnih istraživanja moguće je istaknuti neke generalne istovjetnosti koje vrijede za sve obitelji. Obitelj je prvo djetetovo socijalno okruženje, ogledalo je svijeta i ima najveći utjecaj na socijalni i emocionalni razvoj djece. Gledajući s pedagoškog stajališta, podržavajući roditelji ravnopravno sudjeluju u djetetovom odrastanju, njezi, igri, učenju i svim drugim aktivnostima, što značajno doprinosi djetetovom samopouzdanju i razvoju pozitivne slike o sebi. Stoga čini se opravdanim istaknuti da obiteljski život pobuđuje radost roditeljstva, puninu života i djeteta, i roditelja.

LITERATURA

1. Benveniste, A. (1972). Obitelj kroz povijest. *Bogoslovska smotra*, 42(1), 35-51.
2. Blažeka Kokorić, S., Birosavljević, J. (2015). *Posvojiteljske obitelji – izazovi i prilagodbe i reakcije okoline*. Zagreb: Pravni fakultet.
3. Bogešić, R. (2009). Obitelj i/ili karijera. *Kairos*, 3 (2), 263-282.
4. Bouillet, D. (2016). *Uvažavanje različitosti i izgradnja mira: Priručnik za akcijska istraživanja*. Zagreb: Centar za civilne inicijative.
5. Brajša-Žganec, A., Slunjski, E. (2007). Socioemocionalni razvoj u predškolskoj dobi: povezanost razumijevanja emocija i prosocijalnog ponašanja. *Društvena istraživanja*, 16 (3), 477-496.
6. Brajša-Žganec, A., Lopižić, J., Penezić, Z. (2014). *Psihološki aspekti suvremene obitelji, braka i partnerstva*. Zagreb: Naklada Slap.
7. Brajša-Žganec, A., Valić, J. (2018). Kvaliteta obiteljske interakcije i emocionalna kompetentnost kao odrednice agresivnog ponašanja djece školske dobi. *Napredak*, 159 (1-2), 115-138.
8. Čudina-Obradović, M., Čudina, J. (2000). Obitelj i zaposlenost izvan kuće: međusobno ometanje i/ili pomaganje. *Revija za socijalnu politiku*, 7 (2), 131-145.
9. Čudina-Obradović, M., Čudina, J. (2003). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10 (1), 45-68.
10. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
11. Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (2008). Preuzeto 12. 9. 2020. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html
12. Golubović, Z. (1981). *Porodica kao ljudska zajednica*. Zagreb: Naprijed.
13. Grgec Petroci, V., Lacković, Lj., Maleš, D. (2011). *Obitelji se razlikuju*. Zagreb: Obiteljski centar grada Zagreba.

14. Grozdanić, S. (2000). Jednoroditeljske obitelji prema uzrocima njihova nastanka. *Ljetopis socijalnog rada*, 7 (2), 169-182.
15. Hrvatska enciklopedija. Preuzeto 10. 9. 2020. s <https://www.enciklopedija.hr/>
16. Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera.
17. Jull, J. (1995). *Razgovori s obiteljima: Perspektive i procesi*. Zagreb: Alinea.
18. Jurčević-Lozančić, A. (2005). *Izazovi odrastanja: predškolsko dijete u okruženju suvremene obitelji i vrtića*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
19. Jurčević-Lozančić, A. (2011). Redefiniranje odgojne uloge obitelji. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 13 (4), 122-150.
20. Jurčević-Lozančić, A. (2011). Teorijski pogledi na razvoj socijalne kompetencije predškolskog djeteta. *Pedagojska istraživanja*, 8 (2), 271-279.
21. Jurčević-Lozančić, A. (2018). Social Competences of Kindergarten Teachers- are we applying contemporary knowledge? *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20 (1), 47-58.
22. Konvencija o pravima djeteta (1989). Preuzeto 10. 9 .2020. s https://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
23. Kušević, B. (2009). Licencija za roditeljstvo-buduća realnost ili utopijska projekcija?. *Pedagojska istraživanja*, 6 (1-2), 191-200.
24. Kušević, B. (2013). Odgojne implikacije odgođenog roditeljstva. *Pedagojska istraživanja*, 10 (1), 81-99.
25. Ljubetić, M. (2006). *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*. Split.
26. Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: Mali profesor.
27. Ljubetić, M. (2014). *Od suradnje do partnerstva obitelji-odgojno-obrazovne ustanove i zajednice*. Zagreb: Element.

28. Ljubetić, M., Mandarić Vukušić, A., Glibota, P. (2017). Roditeljska procjena emocionalnog razvoja djece rane i predškolske dobi. *Putokazi*, 5 (2), 209-222.
29. Ljubetić, M., Reić Ercegovac, I., Draganja, A. (2019). Razlike između odgojitelja i roditelja djece predškolske dobi u procjeni socio-emocionalnih kompetencija. *Odgojno-obrazovne teme*, 2(3-4), 185-204.
30. Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranog odgoja*. Zagreb: FF PRESS.
31. Maleš, D. (2012). Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima. *Dijete, vrtić, obitelj*, 18 (67), 13-15.
32. Maleš, D., Milanović, M., Stričević, I. (2003). *Živjeti i učiti prava-odgoj za ljudska prava u sustavu predškolskog odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta, Istraživačko-obrazovni centar za ljudska prava i demokratsko građanstvo.
33. Markuš, M. (2010). Socijalna kompetentnost-jedna od ključnih kompetencija. *Napredak*, 151 (3-4), 432-444.
34. Miroslavljević, A., Jeđud-Borić, I., Koller-Trbović, N. (2016). Obitelji u kvalitativnom istraživanju. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (1), 145-178.
35. Mlinarević, V., Tomas, S. (2010). Partnerstvo roditelja i odgojitelja-čimbenik razvoja socijalne kompetencije djeteta. *Magistra Iadertina*, 5 (1), 143-155.
36. Mužić, V. (2004). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
37. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
38. Obiteljski zakon (2020). Preuzeto 28. 8. 2020. s <https://www.zakon.hr/z/88/Obiteljski-zakon>
39. Patton, M., Q. (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods*. London: SAGE Publications.

40. Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 255-260.
41. Petak, A. (2004). Obitelj u promjenama: rezultati istraživanja u Hrvatskoj. *Sociologija i prostor*, 42 (1/2), 5-10.
42. Predavanja iz Obiteljske pedagogije (2011). Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
43. Raboteg-Šarić, Z. , Pećnik, N., Josipović, V. (2003). *Jednoroditeljske obitelji: Osobni doživljaji i stavovi okoline*. Zagreb: Državni Zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
44. Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola-Mala enciklopedija odgoja*. Rijeka: Žagar.
45. Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade.
46. Slunjski, E. (2014). *Tragovima dječjih stopa*. Zagreb: Profil International.
47. Stevanović, M. (2000). *Obiteljska pedagogija*. Varaždinske toplice: Tonimir.
48. Šagud, M. (2006). *Odgojitelj kao reflektivni praktičar*. Petrinja: Visoka učiteljska škola.
49. Šagud, M., Hajdin, Lj. (2018). Position of the Modern Teacher in Educational Theory and Practice. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 20(1), 149-160.
50. Štalekar, V. (2010). Dinamika obitelji i prvi teorijski koncepti. *Medicina Fluminensis*, 46 (3), 242-246.
51. Twentier, J., D. (1999). *Pozitivna snaga pohvale*. Zagreb: Mozaik knjiga.
52. Vuković, T. (2016). Dvostruka uloga žena u suvremenoj obitelji: stavovi studenata Sveučilišta u Zadru. *Acta Iadertina*, 13 (2), 189-208.
53. Wagner Jakab, A. (2008). Obitelj-sustav dinamičnih odnosa u interakciji. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 44 (2), 119-128.

54. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola (2020). Preuzeto 30. 8. 2020.
s <https://www.zakon.hr/z/732/Zakon-o-%C5%BEivotnom-partnerstvu-osoba-istog-spola>

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)